RNOB

Basisvoorstel voor besluitvorming in gemeenteraden en AB-waterschappen

Prioriteitennota RNOB 2023

Conceptversie voor Verenigde Voorbereidende Bijeenkomst (VVB) raadsleden en AB-leden waterschappen d.d. 10 mei 2023

Status:
Het DB van RNOB legt voor opiniëring aan de VVB dit basisvoorstel voor besluitvorming en de bijgevoegde Prioriteitennota voor. Beide stukken zijn door het DB eerder ter advisering aan alle bestuurders van gemeenten en waterschappen in RNOB voorgelegd. De resultaten van de VVB worden door het DB verwerkt in de definitieve versies. Deze worden tot slot aan de afzonderlijke gemeenteraden en AB-waterschappen ter besluitvorming voorgelegd.

Inleiding

U bent als raadslid in de eerste plaats volksvertegenwoordiger. In de rol van raadslid zet u zich in voor het welzijn en welvaart van de inwoners van uw eigen gemeente. In de rol van lid van het algemeen bestuur (AB) van het waterschap zet u zich vooral in voor de waterveiligheid. Gemeente en waterschap hebben daarvoor een eigen lokale, respectievelijk bovenlokale agenda, die u samen met u mede-raadsleden en AB-leden hebt vastgesteld. Dit is uw kaderstellende rol.

Vanuit deze (boven)lokale agenda kunt u veel zaken zelf voor uw gemeente of uw waterschap realiseren. Maar er zijn ook onderwerpen waarvoor samenwerking met andere partijen nodig is. Omdat het van de wet moet of omdat gemeenten en waterschappen bijvoorbeeld niet met hogere overheden aan tafel komen. Dat komt omdat deze overheden dit zo bepalen, maar ook omdat er steeds meer taken van het rijk naar de gemeente en het waterschap gaan.

Meer regionale dimensies

Daarnaast krijgen lokale agenda's steeds meer regionale dimensies. Of het nu gaat om een snelfietspad dat gemeentegrensoverschrijdend is of een krappe arbeidsmarkt waar onze bedrijven last van hebben. Of geuroverlast van bedrijven die net in een andere gemeente liggen, of voorzieningen die onder druk staan vanwege vergrijzing en wegtrekkende jongeren. Uw lokale agenda stelt u steeds meer voor uitdagingen die u beter, sneller of goedkoper samen met andere gemeenten, én in sommige gevallen met de waterschappen, kunt uitvoeren.

Toenemende verwevenheid

Agenda's van diverse overheidslagen raken ook steeds meer met elkaar verweven. Oplossingen voor complexe maatschappelijke opgaven vragen om intensieve(re) samenwerking tussen overheden op verschillende niveaus. Daarom is het zo goed dat naast de gemeenten ook de waterschappen Aa en Maas en De Dommel deel uitmaken van de regionale samenwerking RNOB. Op het gebied van met name water en bodem, energie en klimaat, en natuur en landschap, is deze samenwerking in de één-overheidsgedachte van groot belang. Zeker nu deze thema's (met name water en bodem) een steeds grotere rol spelen in de verdeling van de schaarse ruimte over de vele ruimtevragers.

Wij zijn 11+2+…

RNOB biedt het platform om regionaal samen te werken op het gebied van gemeenschappelijke opgaven. Deze regionale samenwerking[1], dat bent u, en dat zijn uw mede raads- en AB-leden, uw collegeleden, DB-leden en raadsleden en bestuurders van alle 11 gemeenten en 2 waterschappen in de regio Noordoost-Brabant. Daarnaast werken we in onze ambitie voor ‘goed leven, wonen en werken in Noordoost-Brabant’ ook samen met andere partijen, waaronder ondernemers en onderwijsinstellingen.

De regionale samenwerking RNOB[2] heeft in 2020 inhoudelijk vorm gekregen door de vaststelling van de Regionale Samenwerkingsagenda 'Richting 2030'[3]. Deze gemeenschappelijke agenda is een aanvulling op uw lokale agenda, agenda’s van waterschappen en coalitie- of bestuursakkoorden. Deze helpt u om uw lokale ambities voor uw inwoners, beter, sneller en/of goedkoper uitgevoerd te krijgen. Deze samenwerkingsagenda is destijds door alle gemeenteraden en algemene besturen van de waterschappen afzonderlijk vastgesteld.

De Regionale Samenwerkingsagenda is opgebouwd rond vijf hoofdopgaven. Deze opgaven hebben een langjarig karakter en uitvoeringstermijn. De afspraken over hoe we die opgaven organiseren, hebben we vastgelegd in een Samenwerkingsconvenant[4], die elke vier jaar wordt geactualiseerd.

[1] *Er zijn ook andere regionale samenwerkingsverbanden, zoals GGD, Omgevingsdienst Brabant Noord, Veiligheidsregio, etc. Deze hebben allen een eigen taak en agenda, waarmee ook de samenhang wordt gezocht.*
[2] www.rnob.nl
[3] www.samenwerkingsagendarnob.nl
[4] www.rnob.nl/storage/cms/files/2020_bestuursconvenant/convenant_regionale_samenwerking_regio_noordoost_brabant_2021-2024_getekende_versie.pdf

De agenda van RNOB richt zich op landelijk gebied, landbouw, wonen, mobiliteit en ruimte, leefomgeving (onder andere klimaat en energie) en vestigingsklimaat. De ambitie is een slimme, veerkrachtige regio, op weg naar een circulaire economie. Een regio waarin ruimte blijft om te pionieren. Waarin hard wordt gewerkt en het leven nog steeds goed is. Een regio waarin stad en platteland in balans zijn, elkaar waarderen en elkaar ook nodig hebben. Een regio met sterke steden met een menselijke maat en een leefbaar platteland dat aan de basis staat van een duurzame, slimme en maatschappelijk houdbare voedselproductie.

Ontwikkelingen die prioritering nodig maken

We zijn een paar jaar onderweg in de uitvoering van de Regionale Samenwerkingsagenda 'Richting 2030', waarin er nieuwe ontwikkelingen geweest die van invloed zijn op deze agenda. Daarom zetten we nu de 'peilstok' in de uitvoering van de opgaven. Geen uitgebreide evaluatie, wel opnieuw de politiek-bestuurlijke focus bepalen. Waarom?

1. Er zijn lokale verkiezingen geweest die hebben geleid tot nieuwe coalitie-/bestuursakkoorden die ook (nieuwe) richting geven aan onze regionale ambities. Welke accenten leggen die akkoorden dan:
    - Een vitaal (leefbaar) landelijk gebied en transitie naar kringlooplandbouw;
    - Versnelling van de woningbouw;
    - Verduurzaming van de woningvoorraad en bedrijventerreinen;
    - Duurzame bereikbaarheid en systeemverandering in de mobiliteitsopgave;
    - Verminderen van de spanning op de arbeidsmarkt.
2. Het huidige regeerakkoord (2021) biedt kansen voor onze regio en voor de regionale samenwerking. Die kansen liggen vooral op het gebied van verschillende fondsen (groeifonds, transitiefonds landelijk gebied, mobiliteitsfonds, klimaatfonds etc.). Aanleiding om kritisch te kijken naar wat we wel en niet oppakken.
3. De wereld om ons heen staat niet stil en mondiale ontwikkelingen raken ons steeds vaker. De coronapandemie, oorlog in Oekraïne, verdroging, het zijn voorbeelden van ontwikkelingen die om snel schakelen vragen op vlakken als energiearmoede, stroomstop, verduurzaming van woningen, zuinig met water omgaan, etc.
4. Derden hebben adviezen uitgebracht over onze regionale samenwerking (Onderzoek naar Bestuurlijk Regionale Ecosystemen (BRE) door Berenschot en Rijks Universiteit Groningen[5] en rekenkameronderzoek door Bernheze, Boxtel en Meierijstad[6]).

De organisatie van RNOB heeft echter beperkte capaciteit en middelen waardoor prioriteren van de opgaven uit de Samenwerkingsagenda noodzakelijk is. In deze nota leggen wij een prioriteringsvoorstel aan u voor.

Prioritering in onze hoofdopgaven

1. Het organiseren van regionale regie op de verwachte gebiedsgerichte aanpakken in onze regio is noodzakelijk om de stikstofuitstoot terug te dringen, natuur te herstellen en te completeren en de landbouw te verduurzamen in de richting van de kringlooplandbouw.

[5] www.rnob.nl/publicaties#BRE
[6] www.rnob.nl/storage/cms/files/2019_publicaties/rekenkameronderzoek__2019__eindrapport.pdf

We doen dat op de onderdelen waar we een gemeenschappelijk belang hebben en organiseren daarvoor middelen, capaciteit en kennisontwikkeling.

2. Het klimaatadaptatieprogramma om de veranderingen in het klimaat (verdroging en vernatting) het hoofd te bieden voldoet niet meer aan de vereisten. Er is behoefte aan een actualisering om beter te kunnen voldoen aan de gevolgen van klimaatverandering.
3. Er komen de nodige ruimteclaims op ons af, zoals wonen, energie, water, natuur, etc. “Als we alles willen faciliteren, hebben we twee keer Brabant nodig,” aldus Commissaris van de Koning Ina Adema. Dat gaat niet en vraagt om afwegingen en lastige keuzes maken. Daar zullen we meer dan in het verleden ook water en bodem bij moeten betrekken. In die brede afweging horen ook de energielocaties die voortvloeien uit de RES Noordoost-Brabant. Dat gaan we in de regio samen doen in een actualisering van onze regionale Omgevingskoers. We gaan dit ook samen met de provincie Noord Brabant doen omdat deze door het Rijk gevraagd is een soortgelijke afweging in ruimteclaims te doen op provinciaal niveau (‘Ruimtelijk Voorstel’). Dit proces kent op dit moment overigens een hoge dynamiek en intensiteit en laat zich lastig plannen.
4. Het Rijk pakt niet alleen de regie terug op de Ruimtelijke Ordening, maar ook op de woonagenda. Met Rijk en provincie zetten we daarom in op een versnelling van de woningbouw en verduurzaming van de huidige voorraad (o.a. via de Regionale Woondeal). Betaalbaar wonen voor de juiste doelgroepen is daarbij onze inzet, met name voor die mensen die nodig zijn voor de arbeidsmarkt.
5. Gekoppeld aan de woningbouw leggen we in ons mobiliteitsprogramma vooral het accent op fiets, OV en verkeersveiligheid. Met name de bereikbaarheid van kleine kernen is een gemeenschappelijke zorg en vraagt om een regionale aanpak.
6. Als gevolg van de onzekerheid op de energiemarkten gaan we de verduurzaming van onze bedrijventerreinen versnellen (circulair en duurzame energievoorziening) waarbij we ook gezamenlijk de mogelijkheden van het klimaatfonds verkennen
7. In onze zoektocht naar een circulair voedselsysteem hebben we innovatie- en experimenteerruimte nodig. Dat doen we o.a. met een doorontwikkeling van AgroProeftuin De Peel. We koppelen dit aan een stimuleringsprogramma voor startende en doorgroeiende bedrijven.
8. In onze lobby in Den Haag focussen we op: (1) de gebiedsgerichte aanpak van het landelijk gebied, (2) versnelling van de woningbouw en (3) een vervolg op de huidige Regio Deal.

Prioritering in onze wijze van regionale samenwerking

1. We zien een maatschappelijke ontwikkeling om de mens meer centraal te stellen in de opgaven waar we voor staan. We zien dat terug in het thema ‘brede welvaart’ en we zagen het terug in een toenemende publieke-waarde creatie uit het BRE-onderzoek. We geven prioriteit aan het zoeken naar een verbinding van onze huidige opgaven met de ‘sociale agenda’.
2. We gaan intensiever samenwerken met waterschap Aa en Maas en De Dommel vanwege verwevenheid van de water- en bodemopgave aan andere regionale opgaves en de noodzaak om water en bodem meer sturend te maken.
3. Complexe opgaven, zoals in het landelijk gebied (stikstof) en in de woonopgave, dwingen ons om niet altijd via de bekende verdeling in bestuurlijke portefeuilles te werken maar om meer ‘opgavegericht’ werken. Dit wil zeggen: integraal, rekening houdend met verschillende (sectorale) belangen en met een scherpe(re) afwegingen tussen die belangen.

Prioritering in onze samenwerking met provincie Noord-Brabant en Rijk

1. We geven prioriteit aan die trajecten waar het Rijk op korte termijn duidelijkheid biedt over de procesgang en waar op de korte en middellange termijn de meeste kans op succes bestaat: (1) de gebiedsgerichte aanpak van het landelijk gebied, (2) versnelling van de woningbouw en (3) een vervolg op de huidige Regio Deal.
2. De strategische samenwerking met de provincie Noord-Brabant versterken wij door aan de voorkant van majeure processen verwachtingen scherper te krijgen én door meer en eerder in 'co-creatie' te werken (één-overheid-gedachte). We zoeken daarbij in eerste instantie de verbinding op dezelfde opgaven als in onze samenwerking met het Rijk.

Wat doen we dan voorlopig niet (meer)?

Prioriteren betekent scherpe keuzes maken. Dat betekent dat we een aantal zaken niet kunnen oppakken. De volgende aanbevelingen uit het eerder genoemde BRE-onderzoek kunnen vanwege de beperkte menskracht en middelen op dit moment niet worden opgepakt:

1. Het betrekken van regionale maatschappelijke organisaties (ecosystemen) bij de samenwerking.
2. Als het gaat om de vergroten van de slagkracht van onze triple helix organisatie (stichting AgriFood Capital) geldt dat de focus blijft op agrifood, omdat er geen of onvoldoende urgentie en capaciteit is om te verbreden naar andere economische sectoren.
3. Het uitbreiden van de regionale samenwerking met meer (strategische) capaciteit blijft beperkt. Dat heeft geleid tot hiervoor genoemde prioriteiten in de samenwerking met én lobby naar Rijk en provincie. Een aantal kansen kunnen we hierdoor niet oppakken(zie hierna);
4. Nieuwe bestuurscultuur: het BRE onderzoek constateert dat we bestuurlijk te aardig zijn voor elkaar en verschillen in standpunten niet expliciet genoeg maken. Dat leidt op termijn tot ongenoegen. Hun advies is om meer met elkaar de verschillen op te zoeken en dat explicieter te bespreken. Kortom, het mag harder op de inhoud maar we moeten zacht blijven op de relatie. We zijn ons er van bewust maar een cultuurverandering vraagt ook om een specifieke aanpak, die momenteel niet geleverd kan worden.

Ook als we kijken naar de kansen uit het landelijk Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' moeten we constateren dat we als RNOB een aantal zaken ook niet regionaal (gezamenlijk) kunnen oppakken. Zoals daar zijn:

1. Klimaatfonds (vergroenen industrie, verbeteren elektriciteitsnetten, verduurzamen energieproductie etc.);
2. Groeifonds (fonds voor economische topsectoren);
3. Innovaties (onderzoeksfonds);
4. EU-fondsen, anders dan die gaan over de agrifoodsector.

Basis voor nieuwe Samenwerkingsconvenant

De voorgestelde prioritering is gebaseerd op de ambtelijke en bestuurlijke capaciteit en de financiële middelen[7] die momenteel door de gemeenten en waterschappen beschikbaar zijn

[7] Jaarlijkse bijdrage is voor gemeenten € 1,54 per inwoner en waterschap 6,5% van bijdragen gemeenten. Door deelnemers wordt gezamenlijk circa 5,5 fte aan ambtelijke capaciteit beschikbaar gesteld.

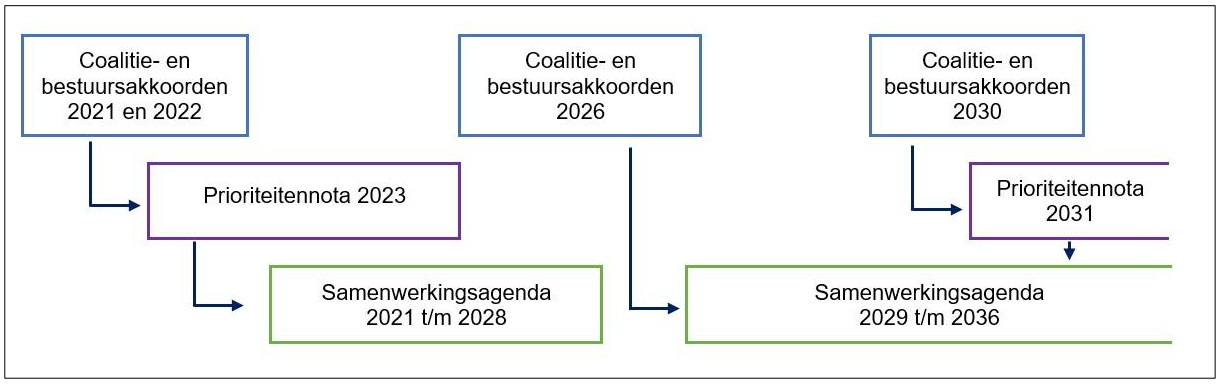
gesteld. Met de huidige middelen en menskracht is dit prioriteringsvoorstel uitvoerbaar. In deze Prioriteitennota is ook opgenomen welke opgaven geen prioriteit hebben gekregen. Indien bij lokale besluitvorming meer of juist minder taken bij RNOB worden belegd, zal de impact daarvan op capaciteit en/of middelen worden verwerkt in het voorstel van het nieuwe Samenwerkingsconvenant, dat in 2024 aan de gemeenteraden en AB-waterschappen voor instemming zal worden voorgelegd.

De mogelijke consequenties van uw besluitvorming over deze prioritering in de opgaven vormen de basis voor een actualisering van onze samenwerkingsafspraken in 2024 die we eerder (Samenwerkingsconvenant uit 2021) met elkaar gemaakt hebben. Daarmee vormen lokale coalitie-/bestuursakkoorden en waterschapsakkoorden (meer) de basis voor onze regionale samenwerking. Én houden we vast aan langjarige afspraken. Tegelijkertijd kunnen we op de kortere termijn flexibel omgaan met de prioritering van de afspraken, mede gebaseerd op actuele ontwikkelingen.

Werken met Prioriteitennota's

Door het werken met de (tussentijdse) Prioriteitennota vervalt de noodzaak om al in 2024 een nieuwe Samenwerkingsagenda op te stellen en vast te stellen. Die noodzaak is er ook om inhoudelijke redenen niet omdat onze opgaven langjarig zijn en voorlopig niet fundamenteel zullen wijzigen.

In schema ziet dat er als volgt uit:

Het verbinden van de agenda's van gemeenten en waterschappen met de regionale samenwerkingsagenda maakt ons als regio sterker en geeft ons een stevigere positie naar andere overheidspartners. Door deze 'kruisbestuiving' wordt de politiek-bestuurlijke focus duidelijker. Dat gebeurt ook in (lokale) 'regiotafels' die al in enkele gemeenten worden georganiseerd. Deze tafels zijn bedoeld om de gemeenteraden en algemeen besturen van waterschappen beter in de positie te brengen zodat zij ook daadwerkelijk kunnen sturen op de Samenwerkingsagenda. En dát vraagt weer om meer duidelijkheid over waar we staan per hoofdopgave. Wat we doen per opgave staat toegelicht in jaarverslagen. Maar wat bereiken nu? Hoe staat de regio ervoor en wat is de trend? Om daar meer duidelijkheid in te krijgen, hebben we samen met AgriFood Capital recent een Staat van de Regio Noordoost Brabant

(SvdR)[8] ontwikkeld. De resultaten van deze monitor hebben we nadrukkelijk betrokken in het antwoord op de vraag hoe onze regio ervoor staat waar de regionale samenwerking we nu staan in de samenwerking en onze opgaven.

Raadsbesluit

Aan uw gemeenteraad/algemeen bestuur waterschap wordt gevraagd:

1. In te stemmen met de per hoofdgave opgenomen prioriteiten in de Prioriteitennota RNOB 2023
2. In te stemmen met een prioritering in de lobby richting Rijk en Provincie op:
    a. Nieuwe Regio Deal;
    b. Nationaal Programma Landelijk Gebied (stikstof, landbouw, natuur);
    c. Verstedelijkingsakkoord (wonen en mobiliteit).
3. In te stemmen met een verkenning naar de verbreding en verbinding van de huidige opgaven met die van ‘sociale agenda’ in onze regio;
4. In te stemmen met de kansen en aanbevelingen die we dus voorlopig niet uitvoeren;
5. In te stemmen met het verwerken van eventuele consequenties van uw besluitvorming voor de nieuwe samenwerkingsafspraken en deze separaat aan u voor te leggen in 2024 bij de besluitvorming over een nieuw Samenwerkingsconvenant (2025 t/m 2028);
6. In te stemmen met het model van ‘kruisbestuiving’ waarbij de Regionale Samenwerkingsagenda langjarig de basis vormt voor onze samenwerking, de Prioriteitennota als instrument geldt voor tussentijdse bijstellingen, met name als gevolg van lokale verkiezingen.

Bijlage

Prioriteitennota RNOB 2023

[8] https://public.tableau.com/app/profile/onderzoekstatistiek/viz/DeStaatvandeRegioNoordoostBrabant20221129_16697394095560/Landingspage